

לשבור את עמודי השדרה: האסטרטגיה להכרעת המשטר האיראני

written by משה פוזיילוב | 04.01.2026

כדי להבין כיצד ניתן להכריע את המשטר האיראני, יש להבין תחילה מהו אותו משטר. אין מדובר בדיקטטורה קלאסית, ואף לא במדינת-לאום רגילה הנשלטת בידי אליטה אידיאולוגית. מאז מהפכת 1979 נבנתה באיראן תצורה ייחודית: מדינה בעלת שני עמודי שדרה מקבילים – החיים זה לצד זה, מזינים זה את זה, אך גם תלויים זה בזה באופן שמכיל בתוכו הן עוצמה יוצאת דופן והן פוטנציאל קריסה.

ההבנה הזו אינה תולדה של תיאוריה מערבית או של ניתוח אקדמי מופשט. היא נולדה משיחות וחקירות עומק עם מקורות איראניים בכירים, חלקם מתוך המערכת עצמה. עבורם, זה איננו מודל פרשני אלא תיאור מציאותי של אופן פעולת המשטר.

עמוד השדרה הראשון הוא המשטר המהפכני. זהו לב-ליבו של הכוח האמיתי באיראן: המנהיג העליון, מועצת שומרי החוקה, משמרות המהפכה, הבסיג', מערכת המשפט המהפכנית והאימפריות הכלכליות-דתיות. זהו מנגנון שאינו נבחר, שאינו נזקק ללגיטימציה ציבורית, ופועל מתוך תפיסה משיחית ארוכת טווח. הוא מחזיק בנשק, במודיעין, בחלק הארי של הכלכלה וביכולת הדיכוי. בעיני עצמו, הוא אינו "שלטון" אלא נושא המהפכה.

מולו ניצב עמוד השדרה השני – המדינה הפורמלית: פרלמנט, ממשלה, נשיא, צבא סדיר, משטרה ובירוקרטיה אזרחית. זו איראן שמתפקדת כלפי אזרחיה וכלפי העולם. היא עוסקת ביומיום – כלכלה, תשתיות, חינוך ויחסי חוץ. היא נבחרת חלקית, מוגבלת ומפוקחת מלמעלה, אך בלעדיה המדינה אינה יכולה להתקיים.

היתרון הגדול של המבנה הדו-שדרתי הזה הוא שרידות. כל עוד שני העמודים פועלים יחד, המשטר מסוגל להכיל זעזועים: מחאות, משברים כלכליים, חילופי נשיאים ואפילו סנקציות כבדות. מחאה מאיימת בעיקר על העמוד האזרחי; כשל כלכלי פוגע קודם כול במדינה הפורמלית – אך העמוד המהפכני נותר יציב, חמוש ומאורגן. לכן מהפכה אחת אינה מספיקה. אפשר להפיל ממשלה בלי להפיל משטר. זוהי עוצמתו של המבנה.

אולם כאן טמונים גם חולשתו וגם ההזדמנות. שני עמודי השדרה אינם זהים – לא באינטרסים, לא ברגישויות ולא במקורות הלגיטימציה שלהם. העמוד המהפכני זקוק להצלחות חוץ, ליוקרה, לתחושת עוצמה ולשליטה. העמוד האזרחי זקוק ליציבות, לכלכלה מתפקדת וליחסים בינלאומיים סבירים. כל עוד המהפכה נתפסת כמשרתת את המדינה, המתח נסבל. אך ברגע שהיא נתפסת כנטל המסכן את עצם קיומה של איראן – מתחיל תהליך של התרופפות נאמנויות.

כאן נפתחת ההזדמנות ההיסטורית. לא "הפלת משטר" באירוע דרמטי אחד, אלא תהליך שיטתי

שבו שני עמודי השדרה חדלים להיות מסוגלים לשאת זה את זה.

מתוך הבנה זו ניתן לגזור חמישה עקרונות יסוד ליצירת תהליך הכרעה:

ראשית [?] עקרון ההפרדה. יש לנתק תודעתית בין "איראן" לבין "המהפכה". לא עימות בין אויב חיצוני לעם האיראני, אלא מאבק נגד מהפכה רדיקלית המסכנת את עתיד המדינה.

שנית [?] עקרון הא-סימטריה. אין להפעיל אותו לחץ על שני העמודים. העמוד האזרחי רגיש לגייטימציה ולכלכלה; העמוד המהפכני רגיש ליוקרה, לכישלונות ולערעור יכולת השליטה.

שלישית [?] עקרון שחיקת השליחים. כוחו של העמוד המהפכני נשען על הצלחות בזירות החוץ. כישלון מתמשך שם שוחק את מעמדו פנימה הרבה יותר מכל נאום או סנקציה.

רביעית [?] עקרון פיצול האליטות. לא העם לבדו מפיל משטר מסוג זה. נקודת השבר מגיעה כאשר פקידות, קצונה וטכנוקרטים מפסיקים לראות עתיד תחת המהפכה.

חמישית [?] עקרון הזמן. זהו מאבק של שחיקה, לא של רגע. רצף של אובדני שליטה קטנים, מצטברים, עד שהמערכת חדלה לפעול כמנגנון שלם אחד.

המשטר האיראני לא יקרוס כמו מגדל. הוא עלול להתמוטט ברגע שבו שני עמודי השדרה שמחזיקים אותו יחד יפסיקו לשאת זה את זה. מי שמבין זאת [?] מבין גם שההזדמנות כבר כאן.

המאמר פורסם באתר וואלה, בתאריך 04 לינואר 2025.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.